

Λάβετε φάτετε

Συνεχίζουμε μέ τά γραφόμενα τοῦ Ἱεροῦ Καβάσιλα: «Καί ἀφοῦ ὅλοι συγκατατε-
θοῦν καί ἀναφωνοῦν «Ἄξιον καί δίκαιον», ὁ ἱερέας προσφέρει ὁ ἴδιος τήν εὐχαριστία
στόν Θεό. Καί ἀφοῦ τόν δοξολογήσει καί τόν ὑμνήσει μέ τό «Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος...», μαζί
μέ τούς ἀγγέλους, καί εὐγνωμονήσει γιά ὄλες τίς εὐεργεσίες πού μᾶς ἔκανε ἀπό τήν ἀρχή
τῆς δημιουργίας, καί τελευταία, ἀφοῦ κάνει λόγο γιά τήν ἄρρητη καί ὑπέρλογο οἰκονομία
τοῦ Σωτῆρος γιά τήν σωτηρία μας, κατόπιν ἱερουργεῖ τά Τίμια Δῶρα καί τελεῖται ὅλη
ἡ θυσία...», «διηγεῖται τό φρικτό ἐκεῖνο δεῖπνο καί πῶς ὁ Χριστός παρέδωσε αὐτό πρῖν
ἀπό τό πάθος στούς ἀγίους του μαθητές, καί πῶς πῆρε στά χέρια του τό ποτήριο καί
πῶς πῆρε ἄρτο καί ἀφοῦ εὐχαρίστησε καί τό Ἅγίασε, καί τί λόγια εἶπε, γιά νά ἐκφράσει
τό μυστήριον... ὁ ἱερέας γονατίζει». «Γονατίζει» καί ἱκετεύει. «Τά θεῖα ἐκεῖνα λόγια τοῦ
μονογενοῦς Υἱοῦ του καί Σωτῆρα μας, νά τά ἐφαρμόσει ὁ Θεός καί στά Δῶρα αὐτά, πού
εἶναι ἐμπρός, ὥστε ἀφοῦ δεχθοῦν τό πανάγιο καί παντοδύναμο Πνεῦμα του, νά μεταβλη-
θοῦν, ὁ μὲν ἄρτος σέ αὐτό τό τίμιο καί ἅγιο Σῶμα του, ὁ δέ ὕμνος σέ αὐτό τό ἄχραντο καί
ἅγιο Αἷμα του».

ΟΜΙΛΗΤΗΣ: Μία ἐρώτηση. Γνωρίζετε τί γίνεται μέ τήν Θεία Κοινωνία, πού μένει
στο Ἅγιο Ποτήριον, ὅταν κοινωνήσετε ὅλοι ἐσεῖς;

ΑΚΡΟΑΤΗΣ: Ἡ Κατάλυση;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ναί, ὅλη τήν Θεία Κοινωνία τήν καταλύει ὁ ἱερέας. Εἶναι Θεία Κοι-
νωνία.

ΑΚΡΟΑΤΗΣ: Γι' αὐτό καί δέν ἀσθενεῖ ὁ ἱερέας, ἐνῶ ἔχουν κοινωνήσει τόσοι ἀσθε-
νεῖς πρῖν ἀπό αὐτόν.

ΟΜΙΛΗΤΗΣ: Μᾶς περιγράφουν περιπτώσεις ἱερέων, πού κοινωνοῦσαν σέ κλινι-
κές ἀσθενεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔπασχαν ἀπό φυματίωση. Ἔλεγαν οἱ γιατροί στούς ἱερεῖς,
νά χρησιμοποιοῦν πλαστικά σκεύη, «μίας χρήσης», «γιά νά εἶναι ἐξασφαλισμέ-
νοι». Δέν πίστευαν ὅτι εἶναι Θεία Κοινωνία. Βέβαια, ἡ Θεία Κοινωνία μᾶς προ-
σφέρεται μέ ἕναν τρόπο, πού νά εἶναι πιό κοντά μας, «ἔρχεται» ὁ Θεός στήν δική

μας τροφή, ως ἄρτος καὶ οἶνος.⁶⁶⁹ Εἶναι ὅμως ἀλήθεια, ὅτι θεώνει τόν ἄνθρωπο καὶ τὴν ἴδια τὴν ὕλη. Ὁ Θεός δημιούργησε τὴν ὕλη, προσφέρεται δι' αὐτῆς καὶ τὴν ἀφθαρτοποίησε. Θεώνει τόν ἄνθρωπο.⁶⁷⁰ Νά προσθέσω: «Διότι ὁ ἄρτος δέν εἶναι πλέον τύπος τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου οὔτε δῶρο, πού συμβολίζει τὸ ἀληθινὸ δῶρο. Εἶναι τὸ ἴδιο τὸ πανάγιο σῶμα τοῦ Κυρίου, τὸ ὁποῖο δέχθηκε ἀληθινὰ ὅλες ἐκεῖνες τίς προσβολές, τίς ὕβρεις καὶ τίς πληγές. Τὸ ὁποῖο σταυρώθηκε καὶ ἐσφάγη καὶ ἔδωσε ἐνώπιον τοῦ Ποντίου Πιλάτου τὴν μαρτυρία τῆς καλῆς ὁμολογίας. Τὸ ἴδιο σῶμα τὸ ὁποῖο ραπίστηκε, μαστιγώθηκε, καταδέχθηκε φτυσίματα, γεύτηκε χολή. Ὁμοίως καὶ ὁ οἶνος εἶναι αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ Αἷμα πού ξεπήδησε, ὅταν ἐσφάζετο τὸ σῶμα. Αὐτὸ εἶναι τὸ σῶμα, αὐτὸ εἶναι αἷμα, πού ἔλαβε τὴν σύσταση ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ γεννήθηκε ἀπὸ τὴ μακαρία Παρθένο, πού θαύτηκε, ἀναστήθηκε τὴν τρίτη ἡμέρα, ἀνέβηκε στοὺς οὐρανοὺς καὶ κάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα». Ἔχουμε μία σχετικὴ ἀναφορά ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο.⁶⁷¹ Λέει, μεταξύ τῶν ἄλλων, κάτι πού ἀποδεικνύει αὐτὸ πού σᾶς λέω, ὅτι τὸ «δεῖπνο» ἦταν ἴδιο καὶ τότε καὶ σήμερα, ὅταν τελοῦμε τὴν Θεία Λειτουργία. «Τίποτα περισσότερο δέν λέει ἡ εὐχή πού διαβάζεται ἐκείνη τὴν στιγμή, παρά ὅτι παραδίδει ὁ ἀπόστολος Παῦλος στὴν Α΄ Πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολὴ καὶ οἱ τρεῖς συνοπτικοὶ εὐαγγελιστῆς, ὁ Μᾶρκος, ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Λουκᾶς».⁶⁷² Γράφοντας γιὰ τὸν Μυστικὸ Δεῖπνο τοῦ Κυρίου καὶ γιὰ τὸ μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ὁ ἀπόστολος λέει: «...ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν... αὐτὴ ἡ ζωὴ τῆς ἐκκλησίας εἶναι μία παραλαβὴ καὶ μία παράδοση ἀπὸ θεία λόγια καὶ γεγονότα, μία συνέχεια χωρὶς διακοπὴ».⁶⁷³ Γι' αὐτὸ ὁ Ἱερός Χρυσόστομος ἐρμηνεύει: «Πῶς δὲ φησὶ παρὰ Κυρίου παρεληφαίνε οὐδὲ γὰρ παρὲν τότε ἵνα μάθεις ὅτι οὐδὲν πλέον ἔχει ἐκείνη ἢ τράπεζα τῆς μετὰ ταῦτα».

ΑΚΡΟΑΤΗΣ: Τί ἐννοεῖ;

ΟΜΙΛΗΤΗΣ: Πῶς γράφει ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἔχει παραλάβει ἀπὸ τὸν Κύριο, ἀφοῦ δέν ἦταν παρών; Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δέν ἀνήκει στὸν στενὸ κύκλο τῶν δώδε-

669 Βλ. Σμέμαν Ἀλεξάνδρου, *Ἡ λειτουργικὴ ἀναγέννηση καὶ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία*, Λάρνακα 1989.

670 Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ Ἱερᾶς Λειτουργίας*, PG 155, 253C.

671 Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔβλεπε ὅλο τὸν κόσμο νὰ ἀναμένει τὸ «καλὸ μήνυμα», εἶναι οἰκουμενικός. Βλ. Κογκούλη Ἰωάν. - Οἰκονόμου Χ. - Σκαλτσῆ Παν., *Ἡ Θεία Λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου*, σσ. 151-153.

672 Βλ Φουντούλη Ἰωάννου, *Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας*, Ἀθήνα 1997, *Λειτουργικὴ Α΄*, *Εἰσαγωγή στὴν Θεία Λατρεία*, Θεσσαλονίκη 2004.

673 Α΄ Κορ. 11, 23.

κα μαθητῶν, καί μάλιστα αὐτό ἦταν πού τοῦ «χρέωναν», ὅπου πήγαινε.⁶⁷⁴ Εἶπε: «ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν».⁶⁷⁵ Μία Ἱερή παράδοση περιγράφει, ἡ ὁποία δέν σταμάτησε ποτέ. Καί στήν πατρίδα μας, σέ πολύ δύσκολες ἐποχές, στήν Τουρκοκρατία, στήν Γερμανική Κατοχή, καί σέ τόσες ἄλλες περιόδους, δέν σταμάτησε νά τελεῖται ποτέ ἡ Θεία Λειτουργία. Μπορεῖ νά μὴν γινόταν μέσα σέ ναούς, ὅμως δέν σταμάτησε ποτέ. Σάν παρένθεση ὅσων λέμε, θά σᾶς ἀναφέρω κάτι σχετικό μέ τόν ναό. Ὅταν περνᾶμε ἀπό κάποια Ἐκκλησία, κάνουμε τόν σταυρό μας. Ὑπάρχουν πολλοί λόγοι γιά τούς ὁποίους μποροῦμε νά κάνουμε τόν σταυρό μας, ἀλλά ὅταν βλέπουμε τόν ναό, αὐθόρμητα τό πράττουμε. Αὐτό γίνεται γιατί, κατά βάση, βλέπουμε κάτι ἱερό καί ἐκείνη τήν ὥρα, πάλι αὐθόρμητα, μᾶς βγαίνει νά σημειώσουμε ἐπάνω μας τόν σταυρό μας. Πολύ περισσότερο αὐτό συμβαίνει, ὅταν εἴμαστε μέσα στό Ἱερό Βῆμα. Εἰδικά τά παιδιά πού διακονοῦν μέσα στό Ἱερό, ὅταν περνοῦν πίσω ἀπό τήν Ἁγία Τράπεζα σημειώνουν τόν σταυρό ἐπάνω τους, γιατί περνοῦν δίπλα ἀπό τό Ἱερό Ἀρτοφόριο, στό ὁποῖο φυλάσσεται πάντοτε Θεία Κοινωνία. Πάνω σ' αὐτό, θά σᾶς πῶ μία ἱστορία ἀπό τό Λειμωνάριο: «Κάποτε δύο παιδιά, ἀγόρια, δέκα καί δώδεκα ἐτῶν, ἀπό τόν πόθο πού εἶχαν νά γίνουν ἱερεῖς, εἶχαν μάθει ἀπό μνήμης, ὅλα ὅσα λέγονται καί γίνονται μέσα στήν Θεία Λειτουργία. Ἀποφάσισαν, «νά κάνουν τούς ἱερεῖς» καί νά τελέσουν καί λειτουργία. Πῆραν ψωμί καί κρασί καί βγήκαν ἔξω ἀπό τό χωριό τους. Ἐκεῖ βρῆκαν δύο μεγάλες ἐπίπεδες πέτρες. Τήν μία τήν χρησιμοποίησαν γιά «πρόθεση», καί τήν ἄλλη γιά «Ἁγία Τράπεζα»... Ἐφτιαξαν χάρτινα πετραχήλια, γιά φελόνι φόρεσαν τσουβάλια, καί ἄρχισαν τήν «Θεία Λειτουργία». Ἐφθασαν στό σημεῖο πού ἐρμηνεύουμε ἐμεῖς. Ἐφθασαν στό σημεῖο νά ἐπαναλάβουν τά συστατικά λόγια τῆς Θείας Λειτουργίας, «Λάβετε, φάγετε... Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες...» Λέγοντας τίς φράσεις «τὸ ὑπὲρ ἡμῶν καὶ πολλῶν ἐκκυνόμενον», ἐνῶ ὁ οὐρανός ἦταν καταγάλανος, ἔπεσε ἓνα τρομερό ἀστροπελέκι μέ τρομερή βροντή καί κατέκαψε τά πάντα, κάνοντας στάχτη καί τίς δύο μεγάλες πέτρες καί ὅτι εἶχαν ἐπάνω σέ αὐτές... Τά παιδιά παρέμειναν ἄθικτα. Δέν ἔπαθαν τίποτα. Καψαλίστηκαν καί κᾶηκαν τά χάρτινα πετραχήλια τους, καί τά δύο τσουβάλια ἀπὸ τό πάνω μέρος καί ὄχι ἀπὸ τό κάτω, γιατί ἤθελε ὁ Θεός νά ἀποδειχθεῖ ἡ ἀλήθεια τοῦ θαύματος, πού γίνεται ἐκείνη τήν ὥρα. Τά δέ παιδιά ἀπὸ τόν τρόπο τους παρέλυσαν καί βουβάθηκαν. Δέν μποροῦσαν οὔτε νά κουνηθοῦν, οὔτε νά μιλήσουν. Πέρασε ὅλη ἡ ἡμέρα καί τά παιδιά δέν γύρισαν πίσω. Ἀνησύχησαν οἱ

674 Βλ. Βούλγαρη Χρίστου, *Εἰσαγωγή εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην*, Ἀθήνα 2014.

675 Α΄ Κορ. 11, 23.

γονεῖς, καί ἄρχισαν νά τά ψάχνουν. Τελικά τά βρῆκαν στήν κατάσταση πού ἦταν. Σιγά σιγά συνῆλθαν τά παιδιά καί διηγήθηκαν μέ λεπτομέρεια ὅσα συνέβησαν. Οἱ γονεῖς ὅλα αὐτά τά γνωστοποίησαν στόν ἱερέα τοῦ χωριοῦ καί ἐκεῖνος τά εἶπε στόν Δεσπότη. Ἦρθε ὁ Δεσπότης καί μαζί μέ τά παιδιά καί τόν εὐλαβή ἱερέα τοῦ χωριοῦ, τούς γονεῖς καί ἄλλους χριστιανούς, πῆγαν στόν τόπο πού συνέβησαν αὐτά. Ὁ Ἐπίσκοπος εἶδε καί θαύμασε, καί ἐπειδή ἦταν ἅγιος ἄνθρωπος, μέσα του πληροφορήθηκε ὅτι ἔτσι ἔγιναν τά πράγματα καί ὅτι πρόκειται πράγματι γιά θαῦμα. Ἐκεῖ στό ἴδιο μέρος ἀποφάσισε καί ἔχτισε Ἐκκλησία, ἕναν μεγαλοπρεπέστατο ναό. Καί στό σημεῖο πού ἔγινε τό θαυμαστό σημεῖο καί κάηκαν οἱ δύο πέτρες, ἐκεῖ ἀκριβῶς τοποθέτησε τήν Ἁγία Τράπεζα. Ἀργότερα γύρω ἀπό τήν Ἐκκλησία ἔγιναν κελλιά καί δημιουργήθηκε ἕνα μοναστήρι. Τά δύο παιδιά γίνανε οἱ πρῶτοι μοναχοί τοῦ μοναστηριοῦ».⁶⁷⁶

Μετά τά λόγια τοῦ λειτουργοῦ, κατά τόν καθαγιασμό, ἀκοῦμε τό «Ἀμήν», τρεῖς φορές. Τό «ἀμήν» μετά τά ἰδρυτικά λόγια εἶναι μία ἐπικύρωση τῶν λόγων τοῦ ἱερέα. Εἶναι ἡ ἐπίσημη σφραγίδα, πού ἐπιβεβαιώνει τό γεγονός. Τό λέω γιατί κάποιοι «ἀπομονώνονται» μέσα στόν ναό, προσευχόμενοι βέβαια.⁶⁷⁷ Μετά ἀπό λίγο, ὅταν θά ἀκούσουμε «*Τῆς Παναγίας Ἀχράντου...*», μνημονεύουμε ὁ καθένας μας ξεχωριστά ψυχές, ζώντων, κεκοιμημένων, ἀσθενῶν, δυσκολεμένων, εἶναι ἐκείνη ἡ στιγμή, πού ὅλοι προσευχόμαστε γιά ὅλους.

ΑΚΡΟΑΤΗΣ: Ἕνα ἐρώτημα νά θέσω, ἐσᾶς ποιά εἶναι ἡ γνώμη σας; Ἐκείνη τήν ὥρα πού ἀκούγονται αὐτά τά λόγια καί γίνεται αὐτό τό μεγάλο θαῦμα πρέπει νά γονατίζουμε;

ΑΚΡΟΑΤΗΣ: Ναί.

ΟΜΙΛΗΤΗΣ: Κάποιοι λένε ὅτι δέν πρέπει νά γονατίζουμε, εἰδικά τήν Κυριακή, ἐπειδή εἶναι ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως. Εἶχε γίνει πρῖν χρόνια ἕνας θεολογικός δι-

676 Μόσχου Ἰωάννου, *Λειμωνάριον*, Ἅγιον Ὄρος 1983, σ. 226. Μοῦ θύμπσε αὐτό κάτι ἄλλο, πού μοῦ διηγήθηκε ἕνας ἱερέας στήν ἐπαρχία, τό ὅποιο εἶναι ἀληθινό. Ἔχετε δεῖ τό δισκάριο. Μετά τήν Μεταβολή εἶδε τό δισκάριο καμμένο, κάτω ἀπό τό μέρος τοῦ Ἄμνου. Τό εἶδα προσωπικά αὐτό.

677 Τό κομποσκοῖνι, γιά παράδειγμα, δέν εἶναι γιά ἐκείνη τήν ὥρα. Ἐκείνη τήν ὥρα εἴμαστε ὅλοι «ταυτισμένοι» σέ αὐτό πού τελεῖται, σέ αὐτό πού εὐχεται ὁ ἱερέας. Συμμετέχουμε ὅλοι ἐνεργά μέ τό «ἀμήν».

άλογος επί λειτουργικῶν θεμάτων. Τοποτέθηκε ἐπί τοῦ θέματος ἕνας Σέρβος Ἐπίσκοπος ὑποστηρίζοντας, ὅτι γονατίζουμε ἐκείνη τὴν ὥρα, γιατί ἔχουμε θεοφάνεια. Ἐμφανίζεται ὁ Χριστός ἐκείνη τὴν ὥρα. Ἄν ἔβλεπες λοιπόν, τὸν Χριστό, τί θά ἔκανες; Θά γονατίζεις;

ΑΚΡΟΑΤΗΣ: Ναί!

ΟΜΙΛΗΤΗΣ: Ἄν ἦταν Κυριακή, τί θά ἔλεγες, δέν μπορῶ νά γονατίσω σήμερα; Χωρίς νά δογματίζουμε περὶ τοῦ θέματος, λοιπόν, εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ στάση τῶν κληρικῶν ποικίλλει. Ἄς μὴν κατηγοροῦμε κάποιον, ὁ ὅποιος γονατίζει καὶ ἄς μὴν κατηγοροῦμε ἐπίσης κάποιον ἄλλον, πού δέν γονατίζει. Λένε: «Ἐγώ, ἂν βλέπω τὸν Θεό μου, θέλω νά σταθῶ ἀπέναντί του καὶ ὁ ἄλλος λέει ἂν βλέπω τὸν Θεό μου θέλω νά πέσω στὰ γόνατα». Θά ἀναφέρουμε ὅμως τί σημειώνει σχετικά ὁ καθηγητὴς Φουντούλης: «Ἡ στάση κατὰ τὴν Θεία Λατρεία δέν καθορίζεται ἀπὸ τὴν δική μας προσωπικὴ εὐλάβεια καὶ διάθεση, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, βάσει τοῦ νοήματος πού δίδει σέ κάθε λειτουργικὴ στάση καὶ σέ κάθε λατρευτικὴ στιγμή. Ἔτσι κατὰ τὴν χειροτονία, ὁ μὲν διάκονος, κλίνει τὸ ἕνα γόνατο, πρὸς δήλωση τῆς μερικῆς χάριτος τῆς διακονίας, δέν παίρνει ὅλη τὴν ἱερωσύνη, ὁ πρεσβύτερος τὰ δύο, πρὸς δήλωση τῆς πλήρους χάριτος τῆς ἱερωσύνης. Κατὰ τὴν Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ καθορίζεται ὁ χρόνος καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν γονυκλισιῶν. Κατὰ τὴν Ὑψωση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ ὁμοίως. Κατὰ τὴν ἀκολουθία τῆς γονυκλισίας τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Πεντηκοστῆς ὁ διάκονος, ὡς τελετάρχης, δίνει τὸ παράγγελμα τῆς γονυκλισίας, (Ἔπι καὶ ἔτι κλίνετε στὰ γόνατα) καὶ τῆς ἐγέρσεως. Τό ἴδιο γίνεται καὶ στοὺς ἄλλους λειτουργικοὺς τύπους. Ἔτσι στὴν Λειτουργία τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» ἔχουμε ἀντίστοιχα παραγγέλματα (Ὅσοι πιστοὶ κλίνωμεν γόνυ). Καὶ στὴν Λειτουργία τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου (Ἔπι, κλίναντες τὰ γόνατα, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν - Ἐν ἐλέει καὶ ἀγάπῃ Θεοῦ ἀναστῶμεν). Γιά νά λέει «ἀνιστῶμεν», σημαίνει ὅτι κάποια στιγμή εἴχαμε γονατίσει. Τό νά γονατίζεις λοιπόν στὴν λατρεία εἶναι δόκιμο καὶ ἐπιβεβλημένο σέ κάποιες περιπτώσεις. Γιά τό ζήτημα ὅμως ἂν τὴν Κυριακὴ ἐπιτρέπεται, ἐπειδὴ ἐορτάζουμε τὴν Ἀνάσταση, δέν γονατίζουμε. Γενικά στὴν Θεία Λατρεία προτιμᾶται ἡ ὀρθία στάση. Ὁρθιος, πρὸς δήλωση τῆς ἐλευθερίας τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ». Εἶμαι ἐλεύθερος, μέ δημιούργησε ὁ Θεός ἐλεύθερο, ὀρθιο. Καὶ ἔτσι στέκομαι μπροστά του. «Ἡ ὀρθία στάση εἶναι στάση τῶν ἐλευθέρων· ἡ γονυκλινῆς, στάση τῶν δούλων. Ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας, μέ τὴν ὁποία ὁ Χριστός μᾶς ἐλευθέρωσε,⁶⁷⁸ ἀναφέρουμε τίς εὐχές μας πρὸς τὸν Θεό καὶ Πατέρα μας. Τὰ στασίδια τῶν ναῶν μας, αὐτὸν τὸν σκοπὸ ἐξυπηρετοῦν. Οἱ πιστοὶ

678 Γαλ. 5, 1.

κατά τήν θεία λατρεία ἢ κάθονται ἢ στέκονται, ὑποβασταζόμενοι στήν στάση αὐτή ἀπό τό ἀνατομικά σχεδιασμένο «στασίδιο».⁶⁷⁹

Συνεχίζουμε ἀπό τό κείμενο τοῦ καθηγητοῦ Φουντούλη: «Εἰδικότερα κατά τήν περίοδο τοῦ Πάσχα καί κατά τίς Κυριακές ἡ γονυκλισία ἀπαγορεύεται ἤδη ἀπό τόν κ' κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου».⁶⁸⁰ Εἴμαστε λοιπόν ὄρθιοι, διότι ζοῦμε τό γεγονός τῆς Ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ καί τό γεγονός τῆς ἐλευθερίας μας καί τῆς ἀνόρθωσής μας. Σᾶς εἶχα πεῖ καί ἄλλη φορά, τί δηλώνει ἡ μετάνοια, ἡ γονυκλισία. Ὁ Θεός μέ ἔφτιαξε ὄρθιο (ὄρθιος εἶμαι), ἡ ἁμαρτία μέ ἔριξε κάτω (γονατίζω), καί ὁ Χριστός ἤρθε καί μέ ἀνόρθωσε καί πάλι (σπκώνομαι πάλι ὄρθιος).⁶⁸¹ Νά θυμόμαστε πάντως, ὅτι «ἰδιαίτερα ἡ Θεία Λειτουργία, σέ ὅποια ἡμέρα καί ἂν τελεσθεῖ, εἶναι πασχάλιος καί ἀναστασίμος».⁶⁸² «Ἄν ὁ χαρακτήρας τῆς ἡμέρας εἶναι κατανυκτικός καί πένθιμος, ὅπως τῶν καθημερινῶν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, τό χαρμόσυνο μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας δέν τελεῖται», δέν ἐπιτρέπεται ἡ τέλεσή της. «Γιά τόν λόγο τοῦτο ἦταν αὐτονόητο ὅτι κλίσιν γονάτων δέν συμβιβάζεται μ' αὐτή». Στόν Βυζαντινό καί στούς ἄλλους λειτουργικούς τύπους, οἱ διακονικές παρακελεύσεις, σαφῶς ὀμιλοῦν περί ὀρθίας στάσεως στά καίρια σημεῖα τῆς Λειτουργίας, ὅπως εἶναι οἱ Εἴσοδοι. Στήν πρώτη Εἴσοδο, κελεύει ὁ διάκονος λέγοντας: «Σοφία, ὀρθοί! Καί ἀργότερα: «Ὁρθοί μεταλαβόντες...» Ἀκόμα, «βάσει τῆς γραπτῆς καί ἀγράφου παραδόσεως,

679 Ὑπάρχουν κάποια στασίδια στά μοναστήρια, πού εἶναι ἄβολα. Αὐτό δέν εἶναι τυχαῖο. Ἀκριβῶς δηλώνει, ὅτι καθόμαστε μέν, ἀλλά δέν καθόμαστε ἀναπαυτικά. Ἴσα γιά νά πάρουμε μερικές ἀνάσες. Καί μερικά στασίδια τώρα πού τό λέμε, ἂν ἔχετε δεῖ, ἔχουν καί μία βάση πίσω, στό κεφάλι, πού μπορεῖς νά γύρεις λίγο καί ἀκριβῶς ἀπό πάνω εἶναι οἱ Ἀγιογραφίες τῶν Ἁγίων, ὁπότε γυρίζοντας τό κεφάλι πρός τά πίσω, ἀκουμπᾶς στά πόδια τῶν Ἁγίων.

680 «...λόγω τοῦ ἀναστασίμου χαρακτήρος τῶν ἡμερῶν αὐτῶν. Πατέρες Ἀνατολῆς καί Δύσεως ὑπογραμμίζουν τό συμβολισμό τῆς ὀρθίας στάσεως ὡς δηλωτικῆς τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως καί τῆς διά τοῦ Χριστοῦ σωτηρίας» (πρβλ. καί ν' κανόνα τῆς Πενθέκτης).

681 Βλ. Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Ἡθικά, ὄρος Α', κεφ γ', ΒΕΠ 53, 38, ΜΓ 31, 701C. Πρβλ. Ἡσ. 45, 23. Ακ. 22, 41. Ἐφ. 3, 14. Φιλ. 2, 10. Μεταλληνοῦ Γεωργίου (πρωτοπρ.), «Τά λειτουργικά καί Λειτουργιολογικά ἔργα τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου», Πάρος 2000, Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ τόμου «Ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πάριος», Πρακτικά Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου (Πάρος 29/9 - 4/10/1998).

682 Βλ. Μητροπολίτου Περγάμου Ἰωάννου, «Εὐχαριστία καί Βασιλεία τοῦ Θεοῦ», Σύναξη, 49, 51, 52, Ἀθήνα 1994. Φουντούλη Ἰωάννου, Λειτουργία Προηγιασμένων Δώρων (Κείμενα Λειτουργικῆς 8). Θεσσαλονίκη 1978. Meyendorf John, *Byzantine Theology*, New York 1971.

οί μοναχοί οὐδέποτε, κλίνουν γόνυ κατά τήν θεία λειτουργία». ⁶⁸³ «Κατεβαίνουν από τά στασίδια τους καί κλίνονται βαθέως κατά τόν καθαγιασμό, ποτέ ὅμως δέν γονατίζουν». Καί οί ἱερεῖς «κλινόμενοι ἐπεύχονται», κατά τήν παμπάλαια τάξη καί τίς τυπικές διατάξεις τῶν παλαιῶν χειρογράφων.

ΑΚΡΟΑΤΗΣ: Στά «Σὰ ἐκ τῶν σῶν» γονατίζουμε;

Ἀναφέρει ὁ καθηγητής: «Κατά τόν καθαγιασμό τῶν Τιμίων Δώρων καί σέ ἄλλα κύρια σημεῖα τῆς ἀναφορᾶς καί τῆς Θείας Λειτουργίας λαμβάνουν (οἱ λειτουργοί) τήν παραδοσιακή στάση πού ἀποτυπώνουν οἱ βυζαντινές τοιχογραφίες». ⁶⁸⁴ «Ὅταν εἰκονίζουν στήν ἀψίδα τοῦ βήματος τούς λειτουργοῦντες ἱεράρχες... κλινόμενος ἐπεύχεται» ἢ «κλινόμενος λέγει καί ἀνιστάμενος ἐκφωνεῖ». Αὐτά ἴσχυαν γιά τούς ἱερεῖς καί τόν λαό μέχρι πρόσφατα. «Στήν Δύση κατά τόν ὕστερο μεσαίωνα, σέ περίοδο γενικῆς ἀμαθείας, εἰσήχθη στήν θεία λειτουργία ἡ κλίση τῶν γονάτων γιά τούς ἱερεῖς καί τόν λαό, γιά νά δοθεῖ μέ ἓνα προσιτό τρόπο σέ ὅλους νά καταλάβουν, ἡ σπουδαιότητα ὀρισμένων καιρίων σημείων τῆς λειτουργίας. Τό ἔθος αὐτό ἐπηρέασε τήν ρωσική πράξη καί δι' αὐτῆς κατά τούς νεωτάτους χρόνους καί ἐμᾶς. Τό τραγικότερο στήν περίπτωση αὐτή εἶναι, ὅχι ὅτι κλίνουν τά γόνατα μερικοί πιστοί, ἀκόμη καί λειτουργοί, κατά τόν καθαγιασμό τῶν τιμίων δώρων, ἀλλά ὅτι αὐτό διδάσκεται καί ἐνθαρρύνεται ἀπό διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας, παρά τούς ἱερούς κανόνες καί τήν μακραίωνη ἐκκλησιαστική παράδοση καί πράξη. Ἡ εὐλάβειά μας, κατά τήν λατρεία, δεσμεύεται ἀπό τήν λειτουργική τάξη καί συνίσταται στό νά συντονιζόμαστε στόν ρυθμό καί στόν τρόπο τῆς κοινῆς προσευχῆς». ⁶⁸⁵ «Ἄλλως προκαλοῦμε ἀταξία καί ἀυθαιρετοῦμε, μὴ ὑπακούοντας στούς ἐκκλησιαστικούς θεσμούς καί μὴ προσπαθώντας νά κατανοήσουμε τό πνεῦμα τους, ἀλλ' εἰσάγοντας προσωπικές μας εὐσεβεῖς (μετάνοιες) ἢ εὐσεβοφανεῖς, ξένες πρὸς τήν ἐκκλησιαστική μας παράδοση, πρακτικές». ⁶⁸⁶

⁶⁸³ Πηδάλιον, σσ. 643-644.

⁶⁸⁴ Πράγματι, ὅταν εἴμαστε στό Ἱερό βλέπουμε πίσω ἀπό τήν Ἁγία Τράπεζα κάτω ἀπό τήν Πλατυτέρα, τήν χωρία τῶν Ἱεραρχῶν. Εἶναι γονατιστοί; Ἀκροατές: Ὅχι! Φαίνεται νά ἔχουν γύρει τήν κεφαλὴ τους, ἀλλά ὄχι σέ στάση γονυκλισίας.

⁶⁸⁵ Βλ. Φουντούλη Ἰωάννου, Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας, Ἀθήνα 1997, Λειτουργική Α', Εἰσαγωγή στή Θεία Λατρεία, Θεσσαλονίκη 2004.

⁶⁸⁶ Βλ. Φουντούλη Ἰωάννου, Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας, ὄπ. π.

Στήν κοινή λατρεία ιδιαίτερα, είμαστε όλοι γύρω από τήν ἴδια ἀλήθεια καί ζοῦμε τό ἴδιο γεγονός. Παρεμφερές μέ τό ζήτημα αὐτό εἶναι «τό τυπικό», οἱ ἱερεῖς νά κλείνουν ἢ νά μὴν κλείνουν τήν Ὁραία Πύλη τήν ὥρα τοῦ Καθαγιασμοῦ. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι παλαιότερα, πρὶν τήν εἰκονομαχία, μᾶλλον δέν ὑπῆρχε οὔτε κᾶν τέμπλο.⁶⁸⁷ Ὅλοι ἔβλεπαν αὐτά πού τελεσιουργοῦνταν μέσα στό ἱερό. Ἡ εἰκονομαχία δημιουργεῖ τόν «θώρακα».⁶⁸⁸

ΟΜΙΛΗΤΗΣ: Θυμᾶστε τί εἶχαμε πεῖ γι' αὐτό σέ ἄλλη σύναξή μας;

ΑΚΡΟΑΤΗΣ: Ὅτι μέσα στό ἱερό βρίσκεται «ἡ καρδιά», ἡ Ἁγία Τράπεζα δηλαδή, ἡ ὁποία δέν εἶναι ὅμως ἐκτεθειμένη. Τό τέμπλο εἶναι ὁ «θώρακάς της».⁶⁸⁹

Διαβάζω κάτι σχετικό: «Τό κλείσιμο καί τό ἀνοιγμα τῶν βημοθύρων καί τοῦ καταπετάσματος εἶναι ἓνα σύνθετο πρόβλημα, γιατί φαίνεται ὅτι δέν ὑπῆρχε κατά τόπους καί χρόνους ἐνιαία πράξη».⁶⁹⁰ «Οὔτε συμφωνοῦσε ἡ πράξη τῶν ἐνοριῶν μέ τήν πράξη τῶν μονῶν... Πάντως στό πρόσφατο παρελθόν εἶχε ἐπικρατήσῃ καί στίς ἐνορίες ἡ μοναχική τάξη, πού κρατοῦσε καί κρατεῖ κλειστά τά βημόθυρα τόν περισσότερο χρόνο καί τά ἀνοίγει μόνο γιά χρηστικούς λόγους».

ΑΚΡΟΑΤΗΣ: Ποιοί εἶναι οἱ χρηστικοί αὐτοί λόγοι;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ἡ ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου, ἡ Μεγάλη Εἴσοδος κ.ἄ. Στά ἄλλα σημεῖα, ὅταν ἦταν κλειστή ἡ Ὁραία Πύλη, ἀκόμα καί τό «Εἰρήνη πᾶσι» λεγόταν μέ κλειστή τήν Πύλη.⁶⁹¹ «Γιά νά μὴν μποῦμε σέ λεπτομέρειες, τά βημόθυρα ἀνοίγουν

687 Βλ. Φουντούλη Ἰωάννου, Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας, ὅπ. π.

688 Βλ. Φουντούλη Ἰωάννου, Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας, ὅπ. π.

689 Ἀκροατής: Καί γιατί ἔγινε αὐτό;

Ἀπάντησις: Ὑπάρχουν πολλές ἀπόψεις καί ἐρμηνεῖες. Ἴσως οἱ Εἰκονομάχοι, στό πρῶτο στάδιο, δέν κατήρησαν τελείως τίς εἰκόνες, ἀλλά τίς ὕψωσαν. Τίς τοποθέτησαν ψηλά. Μετά μπῆκε «ὁ θώρακας», διότι εἶχαμε κάποιες ἀταξίες. Ἐπειδή πιθανόν δέν καταλάβαιναν τήν ἱερότητα τοῦ χώρου. Τό εἶπα αὐτό, γιατί ὁμοιάζει μέ τό θέμα στό ὁποῖο ἀναφέρεται ὁ καθηγητής γιά τό κλείσιμο τῆς Ὁραίας Πύλης.

690 Βλ. Φουντούλη Ἰωάννου, Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας, ὅπ. π.

691 Βλ. Φουντούλη Ἰωάννου, Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας, ὅπ. π.

μόνο κατά τις εισόδους, τις θυμιάσεις, τήν ανάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου, τήν κοινωνία τοῦ λαοῦ μέχρι τήν Ὁπισθάμβωνο. Ἡ ἀπόλυση γίνεται ἔξω μέ κλειστά τά βημόθυρα, οἱ δέ διάκονοι εἰσέρχονται ἀπό τήν νότια πύλη τοῦ ἱεροῦ καί ἐξέρχονται ἀπό τήν βορεία. Στά συλλειτουργγα ὁμως καί κατά τήν διακαινήσιμο ἑβδομάδα τά βημόθυρα παραμένουν διαρκῶς ἀνοικτά». ⁶⁹² Ὅποιοι κλείνουν τήν Πύλη, μετά τό Πάσχα καί τήν περίοδο τῆς Ἀναστάσεως, ἀφήνουν τίς θύρες ἀνοιχτές, γιατί ὁ τάφος εἶναι ἀνοιχτός. ⁶⁹³ Ὅμοίως ἐκλείετο καί τό καταπέτασμα ἀπό τοῦ Συμβόλου μέχρι τῆς κοινωνίας τοῦ λαοῦ, οἱ δέ εὐλογίες ἐδίδοντο ἀπό μέσα μέ κλειστό τό καταπέτασμα ἤ ἀφοῦ συρθεῖ ἐπ' ὀλίγο. ⁶⁹⁴

Τελειώνω τό θέμα αὐτό συμπληρώνοντας: «Ὡς ὑπόλειμμα αὐτῆς τῆς παλαιᾶς πράξεως, πού διατηρεῖται στίς μονές καί στίς σλαβικές Ἐκκλησίες, ἔμεινε ἡ κλείση τῶν βημοθύρων ἢ καί τοῦ καταπετάσματος κατά τό Κοινωνικό, πού γίνεται σέ ὀρισμένους, ὄχι σέ ὄλους, τούς ἐνοριακοὺς ναοὺς. Αὐτό, συνδεδεμένο μέ τόν συμβολισμό τῆς ἀναστάσεως πού δίδεται στό «Μετά φόβου...», μπορεῖ νά διατηρηθεῖ ὡς ἕνα βιώσιμο ἀκόμα στοιχεῖο. Ὅμοίως ἡ κλείση τῆς Ὁραίας Πύλης κατά τήν ἀπόλυση, πού γίνεται στό μέσον τοῦ ναοῦ, ὅπως συνηθίζεται στά μοναστήρια, ὑπογραμμίζει τήν λήξη τῆς ἀκολουθίας καί μπορεῖ νά διατηρηθεῖ καί στίς ἐνορίες. Κατά τήν ἀπόλυση καί τήν ἐπακολουθοῦσα διανομή τοῦ ἀντιδώρου στά μοναστήρια ὁ ἱερεύς ἔχει καλυμμένη τήν κεφαλή». ⁶⁹⁵

Μετά τήν ἀναφορά πού κάναμε γιά τά παραπάνω, προχωροῦμε σέ κάτι ἄλλο. Ὅταν διαβάζεται ἡ εὐχή τῆς Ἀναφορᾶς, ὁ ἱερέας παρακαλεῖ γιά κάτι σημαντικό, στό ὅποιο δέν δίνουμε πολύ σημασία. Δέεται στόν Θεό Πατέρα νά στείλει τό Ἅγιο Πνεῦμα «ἐφ' ἡμᾶς» καί ἐπί τά προκείμενα Δῶρα. ⁶⁹⁶ Τό πρῶτο δηλαδή πού ζητᾶμε εἶναι νά ἔρθει ἀρχικῶς, ἐπάνω μας ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ. Λέει, «ἐφ' ἡμᾶς καί ἐπί τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα».

692 Βλ. Φουντούλη Ἰωάννου, Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικάς ἀπορίας, ὄπ. π.

693 Βλ. Φουντούλη Ἰωάννου, Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικάς ἀπορίας, ὄπ. π.

694 Βλ. Φουντούλη Ἰωάννου, Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικάς ἀπορίας, ὄπ. π.

695 Βλ. Φουντούλη Ἰωάννου, Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικάς ἀπορίας, ὄπ. π.

696 Βλ. Quenot M., Ἡ εἰκόνα ὁδηγός στήν Θεία Εὐχαριστία, Κατερίνη 2004, σ. 133.

ΑΚΡΟΑΤΗΣ: Πώς θά ἔρθει ὁμως σ' ἐμᾶς;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Θά ἔρθει σ' ἐμᾶς, ὅταν ἐμεῖς ἔχουμε τίς προϋποθέσεις γι' αὐτό. Ὅταν ἔχεις «ἔδαφος» καλλιγεγμένο, καί ἔρθει «ἡ βροχή» ἐπάνω σου, θά παράξεις ὠραῖο καρπό. Νά σᾶς πῶ μία ὠραία προσευχή πού μπορεῖτε νά κάνετε ἐκείνη τήν στιγμή. «Θέλω νά ἔρθει τό Ἅγιο Πνεῦμα ἐπάνω μου, ἄν καί δέν εἶμαι ἄγιος, θέλω νά ἔρθει καί νά κατακάψει ὀτιδήποτε κακό ἔχει ἡ καρδιά μου», ἀφοῦ τό Ἅγιο Πνεῦμα συμβολίζεται μέ φωτιά.⁶⁹⁷ Αὐτή «ἡ φωτιά», ἄς ἔρθει καί ἄς κάνει δύο πράγματα. Πρῶτον, νά κατακάψει ὀτιδήποτε μᾶς ἐμποδίζει ἀπό τό νά «βλέπουμε» τόν Θεό, καί τό δεύτερο, νά φωτίσει, ὅτι καλό ὑπάρχει μέσα μας.

Ὅταν ἀκοῦμε τόν ἱερέα νά λέει αὐτά τά συγκλονιστικά λόγια, ὁ ψάλτης λέει: «Σὲ ὑμνοῦμεν, σὲ εὐλογοῦμεν, σοὶ εὐχαριστοῦμεν, Κύριε...» Τό λέει ὁμως τόσο δυνατά, πού καλύπτει ἐντελῶς τήν φωνή τοῦ λειτουργοῦ. Εἶναι μοναδική στιγμή αὐτή, ὅπως φαίνεται ἀπό τό ἀκόλουθο περιστατικό: «Ὁ πατήρ Ἀβέρκιος στήν Νέα Σκῆτη τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὅταν ἀγρυπνοῦσε προσευχόμενος μέ τό κομποσκοινάκι του, ἔβλεπε ὅλη τήν περιοχή, στά κελλιά πρός τά ξημερώματα, νά κατέρχεται ἀπό τόν οὐρανό μία φωτεινή ἀκτινοβολοῦσα νεφέλη. Καί σ' ὅσα κελλάκια οἱ πατέρες λειτουργοῦσαν καί πλησίαζε ἡ Ἁγία Ἀναφορά, ἀπλωνόταν ἡ φωτεινή αὐτή νεφέλη. Ἀπλωνόταν ἀδιακρίτως σέ ὅλους τούς μικρούς καί ἀπέριπτους ναῖσκους καί ἐκάθητο -τρόπον τινά- πάνω σ' αὐτούς... Καί τότε ὁ πατήρ Ἀβέρκιος ἐβυθίζετο ἐπιπερισσότερον στήν θέρμη τῆς προσευχῆς»⁶⁹⁸ Τά καθαρά μάτια αὐτοῦ τοῦ ἀσκητή, ἔβλεπαν νά κατεβαίνει τό Ἅγιο Πνεῦμα, μέ μορφή νεφέλης, μόνο στά σημεῖα, πού γινόταν Θεῖα Λειτουργία.

Καί μία ἀκόμα ἀληθινή διήγηση: «Στίς συχνές ἐπισκέψεις μου στό Ἅγιον Ὄρος κατά τήν δεκαετία τοῦ 1960, εἶχα ἀκούσει γιά κάποιον ἀφανῆ, ἀλλά εὐλαβέστατον μοναχόν τά ἐξῆς: Σέ μία ἀγρυπνία του μέ τό κομποσκοῖνι, καθήμενος ἔξω ἀπό τό κελλί του, ἄλλοτε ἀγναντεύοντας τό πέλαγος καί τόν ἑνασιτρο οὐρανό καί ἄλλοτε βυθιζόμενος μέσα στόν οὐρανό τῆς καρδιάς του, εἶδε κάποια στιγμή τό Κυριακό φωτισμένο... «Μπά!...» εἶπε μέ τόν λογισμό του «φαίνεται μήπως οἱ πατέρες ἔχουν ἀγρυπνία... Ἀλλά γιά ποιόν Ἅγιο; Ἄς πάω νά δῶ...» Ἔτσι ξεκίνησε καί πῆγε πρός τό Κυριακό. Οἱ πόρτες ἀνοιχτές. Ὁ ναός πολύ φωτισμένος καί οἱ ψαλμωδίες κατανυκτικές. Μόλις ἔκανε νά μπῆ μέσα,

697 Ἰωάννου Σιναΐτου, Κλίμαξ, Λόγος 28ος Περί προσευχῆς, Αθήνα 1970, σσ. 159-164.

698 Ἰωσήφ Μοναχοῦ, Πατερικά μορφαί Νέας Σκῆτης, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 31.

είδε ότι ο ναός ήταν γεμάτος από μοναχούς. Όλοι τους ήταν σκυμμένοι, τα κουκούλια σκέπαζαν τα πρόσωπά τους και έφαινοντο πολύ συγκινημένοι. Η ατμόσφαιρα γλυκειά, εώδης, κατανυκτική και συγχρόνως λαμπροφόρα... Αυτό τό υπέροχο πού έβλεπε και ζούσε, προερχόταν από Αυτόν πού λειτουργούσε... Τόν κοίταζε καλά. Ήταν ένας μεγαλοπρεπής Αρχιερέυς, περιστοιχισμένος από δώδεκα Ίερείς. Όλοι τους άκτινοβολούσαν. Άλλά ο Αρχιερέυς άστραφτε σαν ήλιος! Αυτόν ή λαμπρότητα φώτιζε και όλον τόν ναό, μέσα και έξω! Γεμάτος δέος και αίχμαλωτισμένος από τήν άπαστράπτουσα μεγαλοπρέπεια του Δεσπότου, δέν κατάλαβε πώς έφθασε τό τέλος... «Μετά φόβου Θεού, πίστεως και αγάπης, προσέλθετε...»

Και λέγει ο Αρχιερέυς κατόπιν: «Έλα, παιδί μου!» Και πήγε!... Πήγε και κοινωνήσε!... Μά τί άρρητη εύωδία ήταν αυτή; Μά τί Θεία εύφροσύνη τόν κατέλαβε! Μά τί παραδείσους πλημμύρισε τό «είναι» του; Ποϋ ζούσε; Στόν ουρανό ή στή γη; Ήταν μέσα του ή ήταν έξω από τόν έαυτό του; Ήταν μέ τό σώμα του ή χωρίς αυτό; Ξύπνιος ή μήπως όνειρεύετο; Και ξαφνικά άκουσε μία άπορημένη και τρομαγμένη φωνή νά τόν ρωτάει... «Πώς μπήκες μέσα, πάτερ; Πώς βρέθηκες έδώ τέτοια ώρα;» «Συγχώρεσέ με, πάτερ» άπάντησε ο μοναχός. «Φαίνεται πώς μετά τήν Θεία Λειτουργία μέ πήρε ο ύπνος... Συγχώρεσέ με... εύλόγησον!» «Μά, για ποιά Λειτουργία μιλάς, εύλογημένε;» «Νά, γι' αυτή πού τελείωσε λίγο πριν, μαζί μέ τήν άγρυπνία...» Δέν άπάντησε ο Δικαίος. Είπε όμως τά συμβάντα στους Γεροντιάδες τής Σκήτης και ότι ή πόρτα του ναού ήταν κλειδωμένη και ότι τήν άνοιξε γυρίζοντας δύο φορές τό μεγάλο κλειδί... Αυτόι πίεσαν τόν μοναχό, του όποιου τό πρόσωπο ήταν όλόλαμπρο, και εκείνος μέ άπλότητα διηγήθηκε τά όσα συνέβησαν. Μετά όμως άπ' αυτό τό γεγονός, όταν κατάλαβε ότι δέν ήταν γήινο, αλλά υπερουράνιο και υπερφυσικό, ο μοναχός αυτός έξαφανίστηκε... Χάθηκε, για νά μή δοξάζεται από τούς ανθρώπους, έστω κι αν αυτοί ήταν μοναχοί... Ασφαλώς όλοι σας καταλάβετε, ότι ο άνω-νυμος αυτός και θεοσεβής μοναχός βρέθηκε... στό υπερουράνιο Θυσιαστήριο, στήν Θεία Λατρεία τής Βασιλείας του άγιου Θεού. Ή άνωθεν Θεία ακατάληπτος Λειτουργία ετελείτο στήν γη (άλλά ταυτόχρονα και στόν ουρανό), κατά τρόπο παράδοξο...»⁶⁹⁹

699 Άναγνωστοπούλου Στεφάνου (πρωτοπρ.), *Έμπειρίες κατά τήν Θεία Λειτουργία*, Πειραιδς 2016, σσ. 335-336. Βλ. Μαξίμου του Όμολογητου, *Μυσταγωγία*, Εισαγωγή-Σχόλια Πρωτοπρεσβυτέρου Δημητρίου Στανιλοάε, Μεταφρ. Ίγνάτιος Σακαλῆς, Άθῆναι 1973, σ. 208.